

XVI. YÜZYILDA BOZOK, KIRŞEHİR VE NİĞDE'DE KÖYE DÖNÜŞEN MEZRAALAR

Rafet METİN*

Z

Kanunnâmelerde mezra'a, "harabesi ve suyu bulunan yer" olarak tarif edilmektedir. Harabeden kastedilen yerleşim biriminin terk edilmiş olmasıdır. Su ise iskân ve tarımın en önemli unsurudur. Bu tarife ek olarak, mezra'a tarlada tarımsal faaliyetlerin srdrldĞi yer olarak da ifade edilebilir. Tahrir defterlerinde mezraaların genellikle bir köye bağlı olarak kaydedilmesi köy ekonomisinin bölünmez bir parçası olarak görülmesi ve köylü için köy sınırları içerisinde yeterli olmayan tarım topraklarına ek olarak tarım yapabileceği bir arazi rezervi gözüyle bakılması ile alakalıdır. Değişen coğrafi Şartlara ve ekonomik etkilere bağlı olarak zaman içerisinde çok farklı özellikler kazanan mezra'a için yapılan tanımlar her blĐeye ve zamanın Şartlarına göre değiştiği için kesinlik arz etmez. Bu çalıŐmada tahrir defterlerinden istifade etmek suretiyle Bozok (Yozgat), Kırşehir ve Niğde'de yer alan mezra'aların XVI. yüzyılda köylere dönüŐürken zamanın Şartlarına göre nasıl bir süreçten geçtiği izah edilmeye çalıŐılmıŐtır

Anahtar kelimeler: Mezra'a, köy, Bozok, Kırşehir, Niğde.

ABSTRACT

Arable field is described as place which contains wreck and water in code of laws. It is intended from wreck is place which is abandoned. Water is main element of housing and agriculture. In addition to this description, arable field also describe as place which is agricultural activities maintained. Arable fields generally registered as depending on a village and were seen as an indivisible part of village economy in Tahrir registers. Thus, arable fields perceived as lands which can do agriculture in addition to inadequate agricultural fields which is based within village boundaries. Definition of arable fields vary according to different regions and conditions of time because of the arable fields gained different features based on changing geographical conditions and economical effects in time. In this study, benefiting basically tahrir registers, it is tried to explain how conditions of time influenced arable fields which were located Bozok (Yozgat), Kırşehir and Niğde when transform to village in XVI century.

Keywords: Arable fields, village, Bozok, Kırşehir, Niğde.

---

* Do. Dr., Kırıkale niversitesi Ğretim yesi, ORCID: 0000-0002-2164-4994, rafet_metin71@hotmail.com.

Mezraa kelimesi, günümüzde coğrafi bir tanım olarak “köy altı yerleşme birimi” veya “kır iskân birimi” olarak tanımlanmasına karşın, Osmanlı tahrir kayıtlarında geçen anlamı daha ziyade “ziraat yapılan yer”, daha açıklayıcı bir ifade ile bir köyün bağlantısı olarak “tarım faaliyetlerinin tamamlayıcısı” şeklindedir (Gündüz 1998: 183-185). Mezraaların genellikle bir köye bağlı olarak yazılması, Osmanlı yönetimince genelde köy ekonomisinin bölünmez bir parçası olarak görülmesi ve köylü için köy sınırları içerisinde yeterli olmayan tarım topraklarına ek olarak tarım yapabileceği bir arazi rezervi gözüyle bakılması ile alakalıdır. Bu yönü ile mezraa köylüler için ek bir gelir kaynağını ve nüfus fazlasının yerleşebileceği toprağı meydana getirmektedir. Çoğu zaman köylüler kendilerine ait olduğu gerekçesi ile yönetimden habersiz bu toprakları ekip biçmek eğiliminde idiler. Ancak bu gibi toprakları işleyebilmek köy ekonomisi açısından hayati önem taşıdığından mezraaları ya mukataa sistemi çerçevesinde başkalarına kiralamayı veya tapu karşılığı dağıtmayı yeğleyen tımar sahipleri ile köylüler arasında sorunlar yaşanıyordu. Tımar sahipleri özellikle devletin bireylere yüklediği vergiyi, aslında ona götürülen hizmetin bir karşılığı olarak almak istedikleri için bu durumlarla sık sık karşılaşmıştır (Küçük 2008: 4). Tımar sahibi isterse mezraayı belirli bir maktu bedel karşılığında kiraya verir; isterse öşrü ile, diğer vergi ve resimlerinin ödenmesi karşılığı, göçler ya da kayıt dışı gezici (haric ez defter) köylüler gibi “hariçten” (tımar dışından) kişilerin istifadesine sunardı (İnalçık 2000: 211-212). Anadolu’nun siyasi ve sosyal şartlarının sıkıntılı olduğu dönemde iskân yerleşmeleri savunması kolay olması açısından yüksek yerlerde kurulmuş olmasına karşın ziraat yerleri ovalarda, vadilerde kalmıştır. Köylerde bulunan çiftçiler mezralara sadece ekip biçme zamanları gitmektedir (Tanoğlu 1954: 27). Kanunnâmelerde mezra’â, “harabesi ve suyu bulunan yer” olarak tarif edilmektedir (Gündüz 1998: 184). “Harabe”den kastedilen yerleşim biriminin terk edilmiş olmasıdır. su ise iskan ve tarımın en önemli unsurudur (Barkan 1943: 53). Mezra’â isimlerinin yanında çokça geçen “viran, virancık, ören, höyük” gibi ekler, buraların daha önce yerleşme birimi olduklarını göstermektedir. Anadolu topraklarındaki Bizans-Sasani, Bizans-Türk ve benzeri mücadeleler kırsal alanlarında yaşayan nüfusun güvenlik nedeniyle buldukları bölgeleri boşaltarak daha güvenli yerlere göçmelerine neden olmuştur. Mezraa adlarındaki Oğuz/Türkmen boylarına ait isimlerin ise buraların daha önce Türkmen boy veya oymakları tarafından ziraate açıldığı bir kanıtı olduğu savunulabilir (Gündüz 1998: 185).

Kırsal yerleşme merkezleri, birbirine yakın bölgelerde dahi değişen coğrafi şartlara ve ekonomik etkilere bağlı olarak zaman içerisinde çok farklı özellikler kazanmıştır. Bununla birlikte Osmanlı Devleti’nin yol ağı sistemi sayesinde bu yerleşim üniteleri birbirine bağlanmıştır (Küçük 2016: 196). Bu nedenle kırsal yerleşmeler (köy, mezraa vs.) için yapılan tanımlar, her bölgeye ve zamanın şartlarına göre değiştiği için kesinlik arz etmez (Gümüşçü 2002: 120). Dolayısıyla, bu tür yerleşmeler için yapılan pek çok tanım bulunmakta ve bu tanımların hepsi araştırma yapılan sahadaki kırsal

yerleşmelere tam anlamıyla uymamaktadır. Bu bağlamda, “mezraalar” nüfus barındırmayan yerleşmelerdir”¹ şeklinde bir tanım yapabileceğimiz gibi, “mezraalar” tarım yapılan yerlerdir”² şeklinde de tanım yapmak mümkündür. Mezraaların yaylak olarak kullanılması buralarda hayvancılık faaliyetleri yapıldığına da delalet eder. Bunu tahrir defterlerinde görmek mümkündür.³ Mezralarda genellikle tarım yapılsa da nadiren hayvancılık da yapıldığı görülmektedir (Atalay 1989: 95).

Mezraaları “aidiyet yani mezrayı işletenlerin durumuna bakılarak” “ekinlik mezraa” ve “müstakil mezraa” olmak üzere iki grupta ifade etmek mümkündür (Gümüşçü 2002: 123-124).⁴ Bazı mezralarda geçen “hariçten ziraat ederler” ifadesinin de “müstakil mezraa” ile aynı anlama geldiği bilinmektedir (Çınar-Gümüşçü 2002: 85-86).

Çalışma sahamızda yer alan Bozok’ta “müstakil mezraa” ifadesi yerine “müstakil ve muayyen mezraa” ifadesi zikredilmiştir. Bunun yanında “ekinlik mezraa” ifadesi Bozok, Kırşehir ve Niğde’de pek çok yerde geçmektedir.⁵ Mezraaların bir kısmı “haric ez defter” kalmış veya hariçten gelenler tarafından ekilip biçilmiştir.⁶

¹ Mezraa-i Bey Melik, nezd-i karye-i Güdül Başı mea mezraa-i Öküz Öldüren (BOA TD 315, s. 53).

² Mezraa-i Sekin Kızıl Depe Karyesinin ekinliğidir (KKA TD 31, s. 16/a).

³ Örneğin, Mezraa-i Gökin’de konar-göçerlere özgü ganem, arus ve bad-ı heva gibi vergi dilimleri esas alınmıştır (BOA TD 155, s. 24).

⁴ Gümüşçü’nün verdiği örneklerden bazıları şunlardır: Mezraa-yı Ağın tâbi-i karye-i Erhankeleş, Bu karyenin ekinliğidir; Mezra-yı Hayırlı tâbi-i karye-i Divle, Bu mezra bu karyenin ekinliğidir müstakil değildir; Mezra-yı Tazane dermiyan-ı karye-i Kulbasan ve karye-i Kandale, bu iki karye halkı ekerler müstakil mezradır.

⁵ “Mezraa-i Gök Orda mea Çam Alanı Cemaat-i Ramazanlu ziraat eder. Tımar-ı Alaüddevle mezraa-i mezbûre ‘müstakil ve muayyen’ sınırlı kadimden berat ile, müstakil tasarruf olunur iken, Rumdan has olan Ramazanlu ziraat etmek ile Karye-i Ramazanlu’ya üç mücerred kayd idüb, ismi ve resmi taharri olmadan dahl olduğu arz olundukda giru Bozok’a mukarrer buyrulmağın şuruh olundu” (BOA TD 315, s. 148). “Mezraa-i Yağluca Göl nezd-i Karye-i Çoruk, Karye-i mezbure ziraat eder. Tımar-ı Tatar veled-i Kara mezraa-i mezbure kadimü’l eyyamdan Bozok tarafından tasarruf olunur. ‘Müstakil ve muayyen’ sınırlı mezraadır. Giru Bozok’a tahrir olunub, kadimden tasarruf edene tevcih olunmuştur. Karye-i Çoruk, Rum’a tahrir olunub, hassa tayin olunmak ile, has emini buna dahi bi vech dahl eder. Müstakil olub, sınır-ı muayyinesi olmayub, meşruh kılındı ki bi vech dahl olunması men’ oluna” (BOA TD 315, s. 275). “Mezraa-i Durdu Dalı Karye-i Kırım Bala ahali ziraat eder. ‘Mümtaz ve muayyen sınırlı mezraadır’. Mezraa-i mezbure kadimü’l eyyamdan Bozok’a tasarruf olunub, müstakil defterler tımar iken Rum’a haric ez defter nam karye ile mahlul kılub, tımara vermiş kadimden defterlü olub ve berat ile, müstakil tasarruf olundığı mümtaz ve muayyen sınırlar idiği dergah-ı muallaya arz olundukda giru Bozok’a mukarrer olunması ferman olunmayub, meşruh kılındı” (BOA TD 315, s. 65).

⁶ “Hariç ez defter” kaydedilen mezraalar yüz yılın başı ve ortasında görülmekle birlikte son tahrirde ya çok az ya da hiç görülmemektedir. Niğde’nin ilk tahririnde 28 adet “haric ez defter” kayıtlı mezraa mevcut iken ikinci tahrirde bu sayı 8’e düşmüş, son tahrirde ise tesadüf edilememiştir. Bozok Bölgesinde ise, 1530’da konar-göçer grupların yavaş yavaş bölgeye yerleştiği ve mezraaları ekinlik olarak kullandıkları görülmektedir. Bu tahrirde “haric ez defter” kaydına tesadüf edilmezken 1556’da anılan mezraalar 175 adet olarak kaydedilmiştir. Ancak 1576’da bu sayı yok denecek kadar azdır. Kırşehir Sancağı’nda ise 1485’te konar-göçer Cemaatların bölgeye yerleşmeye başladıkları görülmektedir. Mezraalar, bu cemaatlerin ekin-

Bu açıklamaların yanında bazı mezraaların karye ile birlikte sadece isimleri zikredilmiştir.⁷ Bazı mezraaların ise karyelerinin isimleri zikredilmeden doğrudan bağlı bulunduğu kaza merkezi zikredilerek hasılı verilmiştir.⁸ Kimi mezraalar ise, bir köye bağlı ya da içinde bağımsız nüfus barındıran mezraalardır. Çalışma alanımız dâhilinde olan Bozok Sancağının ilk tahririnde Eyne (İne), Darı Deresi, Alıd Özü, Alın Pınarı, Öyük, İsmail Hacı, İnce Sulu, Sızıltı Pınarı, İğdelü, Gök İn, Erkeklü, Uzun Viran, Delibaş, İslice Viran, Baş Molla, Sürümlü, Alma Hacılı, Ağca Saz mezraaları nüfus barındıran mezraalardır.⁹ Çalışma sahamızın ikincisi olan Niğde'nin ilk tahririnde Varullah, Çizme ve Susdu mezraaları nüfus barındıran mezraalar olarak geçmektedir.¹⁰ Bu husus, mezraayı tasarruf eden köylerden veya konar-göçer gruplardan bazı kimselerin tahrir esnasında mezraalarda ziraat ile meşgul olmasının bir sonucu olabileceği gibi asıl gruplarından koparak kendilerine yeni yerleşim yeri açmaya çalışan aileler de olabilir. Bununla birlikte bu ilk yerleşimcilerin, mezraaların köye dönüşmesinde birinci derecede rol oynadıkları da muhakkaktır. Çalışma sahamız dahilinde bulunan Kırşehir Sancağında ise nüfus barındıran mezraalara tesadüf edilememiştir. Başka bir mezraa grubu ise, konar-göçerlerin tasarrufunda bulunan mezraalardır.¹¹ Mezraalar genellikle ziraat amaçlı kullanılmasına karşın bazen

---

likleri olarak geçmektedir. Bu tahrirde "haric ez defter" kaydına tesadüf edilmemiştir. 1584'te ise Kırşehir kaza merkezine tabi 2 adet "haric ez defter" kaydı düşülmüş, mezraaya tesadüf edilmiştir. Niğde için ise şu örnekler verilebilir: "Mezra-i Ev Damı 'haric ez defter' nısfı tasarruf-ı Hond Hatun Tâbi-i Niğde (BOA TD 42, s. 65); "Mezraa-i Ağca Şehir, 'haric ez defter' Tâbi-i Şamardı (BOA TD 42, s. 93); "Mezraa-i yenice köy 'haric ez defter' Tâbi-i Melendos (BOA TD 42, s. 84); Aynı defter, "Mezraa-i Depesi Delik, 'haric ez defter' Tâbi-i Melikübi (BOA TD 42, s. 84). Diğer örnekler için bkz. BOA TD 455, s. 716, 717, 720. Bozok Sancağı için örnekler: "Mezraa-i Eski Kışla, nezd-i Karye-i İnce Su, Zakirlü Cemaati ziraat etmektedir. 'Haric ez defter' Tımar-ı Alaüddeve" (BOA TD 315, s. 144). Bozok Sancağında değişik örnekler için bkz. Aynı defter, s. 114, 180, 197, 203. Kırşehir ile ilgili örnekler: "Mezraa-i Alpi Viranı nezd-i Karye-i Eski Pınar 'haric ez defter' Tâbi-i Kırşehri (KKA TD 139, s. 552/b); "Mezraa-i Çifte Söğüd Karye-i Hırkalı ziraat eder, 'haric ez defter' tâbi-i Kırşehri (Aynı defter, s. 52/b). Hariçten gelip ziraat edenlere örnek olarak ise, "Mezraa-i Germiye Karye-i Diken ahali ziraat eder. Derviş nam sipahi dahi ziraat eder. Hariçten dahi ziraat ederler (KKA TD 139, s. 55/a).

⁷ Mezraa-i Çene nezd-i Karye-i Kamışlu. Karye-i Kamışlu'da bulunan Sinan Zaviyesi dervişleri ziraat eder (BOA TD 315, s. 716 vd.; Aynı defter, s. 717, 718, 719).

⁸ Mezraa-i Kuruca Kuyu, Tâbi-i Melendos (Melendiz) Hasılı: 600, BOA TD 42, s. 83, vd. Mezra-i Baş Köy, Tâbi-i Melendos, Aynı defter, s. 84.

⁹ BOA TD 155, s. 19-30.

¹⁰ BOA TD 42, s. 84. İlk tahrirde Melendos olarak geçen ve sonraki tahrirlerde Melendiz olarak kaydedilen nahiyede yer alan bu üç mezraada haric ez defter olarak kaydedilmişlerdir.

¹¹ Çalışma sahamız içinde olan Bozok Sancağında Kızılkocalı, Süleymanlı, Ağcalı, Çiçeklü, Zakirlü, Mes'udlu, Ağca Koyunlu, Kamanlı ve Keskin (bir sonraki tahrirde Kırşehir civarında görülmektedir) Ali Beylü, Sekilü, Tacirlü, Deli Alilü, Şam Bayadı kabilelerine mensup 323 adet Cemaat grubu 604 mezraa mezraayı ekinlik olarak kullanmışlardır (BOA TD 155, s. 18-320). Ayrıca Bozok için bkz. BOA TD 315, s. 34, 55, 81, 82, 83, 92, 96, 100, 118, 122, 124, 128, 133, 134. Kırşehir için ilk tahrirde Varsak, Varsak Gözlü, Karabaşlı, Köşker, Beğendik, Todurga, Aşır, Okçu, Köpürdü, Göncüler, Ahtarçı, Süleymanlı, Yahyalı, Dokuz, Barak, Çongar, Uzun Yusuf ... cemaatleri mütemekkin oldukları mezraaları ekinlik olarak kullanmışlardır (BOA TD

“çiftlik” olarak da kullanılmıştır.¹² Çiftlikler kayıtlı vergilere bakılırsa, mezraalar gibi tahıl üretmektedir. Ancak çiftliklerde hayvancılığa ait bir iz bulunmamaktadır (Gümüşçü 2002: 125). Bazı mezraaların malikane gelirleri çeşitli vakıflara aktarılmıştır. Tahririn başından sonuna kadar bu mezraalar vakıflarla birlikte anılmışlardır.¹³ Mezraa, sadece bir köy ya da birkaç köy halkının tasarrufunda olabildiği gibi, sadece bir köyden ya da farklı köylerden belirli şahışlar tasarrufunda da kullanılabilmekteydi.¹⁴ Bazen şehir merkezlerine yakın mezraalar, şehirli tarafından da ziraat amaçlı kullanılabilmekteydi.¹⁵

Çalışma alanımızda Sancaklara göre mevcut mezraa sayıları ve mezraaların yerleşmeler içerisindeki payı tablodaki gibidir.

Sancak İsmi	Bozok			Kırşehir			Niğde		
Tahrirler (Yılı)	I. Tahrir (1530)	II. Tahrir (1556)	III. Tahrir (1576)	I. Tahrir (1485)	II. Tahrir (1530)	III. Tahrir (1584)	I. Tahrir (1500)	II. Tahrir (1518)	III. Tahrir (1584)
Mezra Adedi	604	585	527	91	714	683	95	228	372
Köy Adedi	5	694	629	13	10	752	110	275	455

Tablodaki köy-mezraa oranı dikkate alındığında sancaklardaki artış oranlarının birbirlerine yakın olduğu görülmektedir. Örneğin son tahrirlere baktığımızda köylerin mezraalara oranla az da olsa bir artma eğiliminde olduğu görülmektedir. Bozok sancağında yaklaşık % 20, Kırşehir sancağında % 10

19, s. 291-338). Niğde için bkz. BOA TD 42, s. 84, 94 vd. Diğer bir örnek: “Mezraa-i İlgönü, Kırıklı Cemaati ziraat eder” (KKA TD 135, s. 18).

¹² BOA TD, 42, s. 65: “Mezraa-i çiftlik-i Emiroğlu nezd-i Şehr-i Niğde”; BOA TD 315, s. 137: “Mezraa-i Çiftlik-i Sungur tımar-ı Ali ve baki şüreka”.

¹³ BOA TD 155, s. 257: “Mezraa-i Karı Deresi Vakf-ı Zaviye-i Şeyh Hacı İbrahim. Başka örnekler için bkz. s. 234, 434, 435. Kırşehir için BOA TD, 19, s. 284: “Mezraa-i Ezkiye malikane vakf-ı evlad-ı mevlana Seydi halife”, “Mezraa-i Kozakçı, nısf malikane vakf-ı zaviye-i Evran ve nısfı zaviye-i Aşık Baba. Bazı örnekler için bkz. BOA TD, 19, s. 284-291. Niğde için KKA TD 135, s. 28/b: “Mezraa-i Beydağı der sınır-ı karye-i Fertek malikane vakf-ı Ali Bey. Bazı örnekler için bkz. BOA TD, 135, s. 188/b, 195/a, 203/a.

¹⁴ KKA TD 135, s. 28/a: “Mezraa-i Gerson nezd-i Karye-i Fesleğen an Çukur Öyük ve Andırson Karyeleri ziraat eder. KKA TD 31, s. 19/a: “Mezraa-i Arka Asan nezd-i Karye-i Alma Hacılı-i Bala ve Alma Hacılı-i Zir ve Yassı Kışlalu ziraat eder. KKA TD 139, s. 245/a: “Karye-i Kulaksız Mezraa-i Ezedinlü aslında Ezdinceli ile ma’rufdur. Taşlu yerdir. Asla ziraat mümkün değildir. Anadolu’ya mütealliktir. Kengiri Sancağında Keskin Nahiyesinde Kara Kısık nam mezraaya sınırdır. Kırşehri Arif Çelebi tahrir eyledikde bi vech-i mezraahüm yazmayub, İbrahımlü mütemekkindir. Ümena zulmen öşr taleb eder deyu takib etmeyin bu def’a galle takdir olunmadı”. BOA TD, 455, s. 667: “Mezraa-i Bey Hacı nezd-i karye-i mezbur der Üveys Çelebi ber vech-i tapu bi tarik-i yurd ber vech-i defter-i sabık”. Aynı defter, s. 672: “Mezraa-i Cevli der yed-i Mehmed veled-i Hacı Yusuf ber vech-i tapu”.

¹⁵ KKA TD 139, s. 52/a: “Mezraa-i Kuyucak, Çay Viranı ziraat idüb ve Kaya fevt olan Sarıca Ak ve Yörük dahi ziraat eder.”

Niğde sancağında ise % 22 civarında köy sayısının arttığı tespit edilmiştir. Bu durum yüzyılın sonu itibarıyla anılan sancaklarda yerleşik hayata geçişin hızlandığının bir işareti olarak değerlendirilebilir. Özellikle Niğde sancağı'nın daha I. Tahrirden (1500) itibaren 110 köy ve bu köylerin ekinliği olarak değerlendirilen 95 adet mezraaya sahip olması, diğer sancaklara nazaran Niğde Sancağı'nda yerleşik hayata geçişin daha erken olduğu kanaatini uyandırabilir.¹⁶

Kırşehir sancağında ise durum Niğde sancağından farklıdır. Özellikle Kırşehir'in, Güney ve Orta Anadolu'yu birbirine bağlayan yol güzergahı üzerinde bulunması XVI. yüzyıl boyunca Yörük Cemaatlerinin geçiş noktası olmasına neden olmuştur. Bu yüzden çok sayıda konar-göçer Cemaatlerin kurmuş olduğu mezraalara tesadüf edilmektedir.¹⁷

Bozok Sancağındaki mezraa yapısı Kırşehir sancağındaki yapı ile benzer özellikler göstermektedir. Çünkü Bozok Sancağı'nın doğudan batıya ve kuzeyden güneye giden yolların buluşma noktasında olması konar göçerlerin bölgeye duyduğu ilgiyi artırmıştır.¹⁸

Yüzyıl boyunca mezraa sayısı artmış mıdır sorusuna gelince, yüzyılın başına ait tahrir defterleri ile sonuna ait tahrir defterleri kıyaslandığında Bozok Sancağı hariç diğer sancaklarda belirgin artışlar söz konusu olmuştur. XVI. yüzyılın sonunda Bozok Sancağında I. (1530) ile II. (1556) tahrirler arasında % 3.1 oranının da bir azalma söz konusu iken, II. (1556) ile III. (1576) tahrirler arasında ise, % 10'luk bir azalma söz konusudur. Bunun nedeni, mezraaların zamanla köylere dönüşmüş olması ile izah edilebilir.

Sancak geneline bakıldığında yüzyılın başında mezraa olan bir yerleşim yeri yüzyılın ortasında köye dönüşmüş, bir kaç dışında yüzyılın sonuna kadar düzenli bir şekilde varlığını devam ettirmiş, hatta bugün için önemli bir yerleşim merkezi durumuna ulaşmıştır. Örneğin: I. Tahrirde (1530) Sarı

---

¹⁶ Niğde Sancağı ile ilgili olarak İlk tahrir defteri olan BOA TD, 42 numaralı mufassal defterin bazı sayfalarının eksik olması nedeni ile Anduğı ve Ürgüb Nahiyelerinin köy ve mezraa sayıları net olarak verilememiştir. Bu nedenle Niğde Sancağı'nın I. Tahrir ile II. Tahrir arasındaki köy ve mezraaların rakamsal değerleri arasında büyük bir fark varmış gibi görülmektedir

¹⁷ "Mezraa-i Araklu Öyük Varsak Cemaatinin Sarsal Kethüda bölümü ziraat etmektedir." (BOA TD 19 s. 291). "Mezraa-i Sekilü mea Aksaray Uc Bey Cemaatinin Kethüda Ali Han bölümü ziraat etmektedir. Gözlü Cemaatinin Danişmendlü bölümü Kara İbrahımlü ile Yeni Köy Gömü mezraasını ekerler imiş" (BOA TD 19, s. 292). "Mezraa-i Anbarlu Viran Asmalu ve Kara Yusuf lu Cemaatleri ziraat ederler" (KKA TD 139, s. 53/a). "Mezraa-i Çatal Öyük, Kırıklu ve Süleymanlu Ziraat etmektedir" (KKA TD 139, s. 54/a). "Mezraa-i Güllüce, der sınır-ı Ahi Yüzler, Muhsinlü Cemaati ziraat eder" (KKA TD 139, s. 50/b). "Mezraa-i Kuruca Öz Kara Kocalu Cemaati ziraat etmektedir" (998 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 658).

¹⁸ "Mezraa-i Didik Kışlası, Yörük Cemaati ziraat etmektedir" (BOA TD 155, s. 296); "Mezraa-i Ağca Kışla Yörügan Cemaati sakindir" (BOA TD 155, s. 257). "Mezraa-i Yassı Pınar, "Şam Bayadından olanlar ziraat etmektedir." (BOA TD 155, s. 240), "Mezraa-i Alın Pınarı nezd-i Kara Köse Üveys Kışlası ziraat eder. Çungardan Süleymanlu dahi ziraat eder. Tımar-ı Çalabverdi. (BOA TD 315, s. 137) Mezraa-i Kara Kilise Tâbi-i Bozok, Zamantı Canibine nakl olunan Karı Kışla Cemaati gelip, burada mütemekkinlerdir. Öşürleri ve resm-i yatakları bu canibden tasarruf olunub ve sair rüsumları Zamantı canibine tasarruf olunagelmıştır. Hass-ı Hz. Hüda-vendigâr (KKA TD 30, s.183/b).

XVI. Yüzyılda Bozok, Kırşehir ve Niğde’de Köye Dönüşen Mezraalar

Hacılı cemaati’nin mezraası olan Yozgad¹⁹, II. Tahrirde (1556) ihdas edilen ve cemaatin adı ile anılan Sarı Hacılı köyünün mezraası durumundadır.²⁰ III. Tahrirde ise, (1576) Bozok Livasına tâbi Baltı nahiyesinin karyesi olup, otuz kişilik nefer kaydı düşülmüştür.²¹ Bozok bölgesinde mezraadan köye dönüşen diğer yerleşim birimleri tablodaki gibidir:

Mezraa Adı	Yerleşime açan Cemaat-TD, 155-1530	H	N	Bağlı olduğu Nahiyeye TD, 315-556	H	N	Bağlı olduğu Nahiyeye TD, 30-31-1576	N
İğdelüce	Kızıl Kocalu .			Baltı	2	10	Baltı	25
Erkeklü	Kızıl Kocalu	3	6	Baltı	28	40	Baltı	36
Alma Hacılı Zir ve Bala	Kızıl Kocalu Cem.Kab.	-	110	Baltı (zir)	60	110	Baltı-Nah.	177
Alma Hacılı Bala	Kızıl Kocalu	-	-	Baltı	70	101	Baltı	195
Ağca Saz	Sekilü	-	146	Baltı	56	89	Baltı	160
İsa Hacılı	Kızıl Kocalu	-	-	Baltı	32	42	Baltı	136
Sarı Hacılı	Sarı Hacılı	-	13	Baltı	25	31	Baltı	117
Emir Ahurlu	Mir Ahurlu	-	-	Baltı	90	152	Baltı	232
Aktaş	Alışarlu	-	23	Baltı	82	86	Baltı	227
Topaç	Alışarlu	-	25	Baltı	96	128	Baltı	260
Dere Kışla nd. Elsiz İbrahim	Sekilü	-	-	Baltı	25	40	Baltı-Kar	100
Karnı Büyüklü	Kızıl Kocalu	-	-	Baltı	27	38	Baltı	80
Gedük İsa	Dokuzlu	-	-	Baltı	3	14	Baltı	63
Kılıç Kışla	Sekilü	-	-	Baltı	25	54	Baltı	81
Kerpiçlü	Alışarlu	-	-	Baltı	30	47	Baltı	81
Pöhrenklü	Eyne Beylü	-	-	Baltı	17	24	---	---
Bal Yemez ²²	Sarı Halillü	-	-	Karadere	20	33	Karadere	47
Zemheri Kışlası	Zemheri C.		62	Karadere	35	49	Karadere	103
Oynadanlu	Oynadanlu C	-	12	Karadere	20	26	Karadere	54
Göçgünlü-yi Bala	Göçgünlü	-	16	Karadere	15	23	Kradere	53

¹⁹ BOA TD 155, s. 33.

²⁰ BOA TD 315, s. 45.

²¹ KKA TD 31, s. 32/b. Belgede bu karye için “Karye-i Yozgad, memerr-i nas ve marru’lgah olup, ayende ve revendeye itdikleri hizmet muamelesinde, avarız-ı divani ve tekalif-i örfiyeden emin olmaları kayd olundu” kaydı düşülmüştür.

²² BOA TD 155, s. 138, 1530’da Sarı Halillü Cemaati 85 nefer ile bölgeye yerleşmiştir. Balyemez mezraası da bu cemaatin ekinliklerinden birisidir. Ancak yörük ziraat eder ibaresi düşülmüştür. BOA TD 315, s. 82, 1556’da Karadere Nahiyesine tâbi bir karyedir. Çorçorlu-yı Kıymaz Cemaati ikamet etmekte olup, “Haric ez defter” kaydı düşülmüştür. KKA TD 31s.46/a 1576’da Karadere Nahiyesine tâbidir. Çorçorlu-yı Kıymaz Cemaati mütemekkindir.

Mezraa Adı	Yerleşime açan Cemaat- TD, 155- 1530	H	N	Bağlı oldu- ğu Nahiyeye TD, 315- 556	H	N	Bağlı oldu- ğu Nahiyeye TD, 30-31- 1576	N
SeydiAhmed Viranı	Kızılkocalu	-	-	Çubuk	5	11	Cubuk	25
Halil Edeli ²³	Halil Edeli	-	-	Baltı	15	20	--	--
Hamzalu	Hamzalu	-	-	Karade- re	23	72	Karade- re	165
Çor çorlu-yı Bala	Çiçeklü	-	11	Karade- re	19	40	Karade- re	112
Çor çorlu-yı Zir	Çiçeklü	-	37	Karade- re	26	59	Karade- re	117
Göçgünlü-yi Zir	Göçgünlü	-	-	Karade- re	-	24	Karade- re	27
Söklen nd. İnce	Söklen	11	14	Sülyman lu	45	69	Süley- manlu	142
Yassı Öyük	Karalu	3	6	Akdağ	12	24	Akdağ	35
Kuruca öz	Karalu	-	4	Akdağ	4	8	Akdağ	11
Sarım Bey Kışlası	Karalu	-	-	Akdağ	20	25	Akdağ	65
Ağca Kışla	Karalu	3	6	Akdağ	44	82	Akdağ	190
Göynük Kışla	Karalu	5	9	Akdağ	20	31	Akdağ	82
Kotan Ekinliği	Karalu	6	12	Akdağ	5	8	Akdağ	18
Kavak Alanı	Karalu	-	8	Akdağ	25	38	Akdağ	65
Kozluca	Karalu	-	-	Akdağ	25	42	Akdağ	64
Orta kışla	Arslan beylü	-	28	Boğazlı- yan	25	40	Boğazlı- yan	55
Uzun İn	Çiçeklü	-	15	Boğazlı- yan	40	73	Boğazlı- yan	97
Boğazlıyan	Eynellü	-	-	Boğazlı- yan	60	94	Boğazlı- yan	153
Yoğun İsalu	Yoğunlu	-	17	Boğazlı- yan	17	27	Boğazlı- yan	19
Kaya Değir- meni	Kılağuzlu	-	-	Boğazlı- yan	35	63	Boğazlı- yan	68
Kızılca Kışla	Sarı Halillü	-	-	Boğazlı- yan	32	49	Boğazlı- yan	83
Kalın Arkaç	Ali Beylü	-	-	Gedik	10	16	Gedik	65
Boz Kışla	Deli Alilü	-	-	Gedik	27	40	Gedik	128
Mühenna	Hacılar	-	7	Gedik	25	46	Gedik	87
Yüreğir-i sagir	Şam Bayadı	-	-	Gedik	20	31	Gedik	55
Kızıl Donlu	Şam Bayadı	-	-	Gedik	22	32	Gedik	57
Çayır Şeyhi	Boz Koyunlu	-	-	Gedik	70	100	Gedik	373
Karaca Viran	Boz Koyunlu	-	-	Gedik	25	39	Gedik	124

²³ KKA, TD 139, s. 245/b. Bu mezraa 1584'te Kırşehir'in Keskin Nahiyesinde karye olarak karşımıza çıkmaktadır. Belgede "Karye-i Halil Edeli der zemin-i Asma Karye-i mezbure ahali-si tahrir-i cedide gelmeyüb, atikden nakl olunmuşlardır" kaydı yer almaktadır.

XVI. Yüzyılda Bozok, Kırşehir ve Niğde’de Köye Dönüşen Mezraalar

Mezraa Adı	Yerleşime açan Cemaat-TD, 155-1530	H	N	Bağlı olduğu Nahiyeye TD, 315-556	H	N	Bağlı olduğu Nahiyeye-TD, 30-31-1576	N
Usul Hacı Öyüğü	Kara İsalu	-	-	Gedik	20	36	Gedik	79
Şehir Kışla	Kara İsalu	-	-	Gedik	100	152	Gedik	399
Düğün Öyük	Süleymanlı	-	-	Gedik	25	46	Gedik	96
Ağca Kışla	Süleeymanlı	-	-	Gedik	13	46	Gedik	28
Ali Gören nd. Susuzca	Ali Görenlü	-	-	Gedik	40	55	Gedik	119
Ağca Ağıl (diğer)	Hacılar	-	-	Çubuk	18	33	Çubuk	82
Karkın	Tecerlü	-	-	Çubuk	35	59	Çubuk	101
Gelbulasun	Kızılkocalu	-	-	Çubuk	16	32	Çubuk	106
Karaca Viran diğer	Kılağuzlu	-	-	Çubuk	-	19	Çubuk	13
Gök Öyük	Karaca Alilü	-	-	Çubuk	40	64	Çubuk	93
Çağışdan	Kuşçu	-	-	Çubuk	32	55	Çubuk	104
Koz Kışla	Tacirlü	-	-	Çubuk	30	49	Çubuk	56
Orta Kışla	Tacirlü	-	-	Çubuk	8	17	Çubuk	41
Yassı Kışla	Tacirlü	-	-	Çubuk	45	66	Çubuk	115
Ağca Ağıl	Hacılar	-	-	Çubuk	22	42	Çubuk	69
Sarı Oğlan	Çiçeklü	-	-	Çubuk	-	28	Çubuk	49
Kızılca Kışla	Çiçeklü	-	-	Çubuk	-	44	Çubuk	100
Yahya Kavağı	Çiçeklü	-	-	Çubuk	-	34	Çubuk	16
Donuz Deresi ²⁴	Çiçeklü	-	-	Çubuk	-	-	Çubuk	-
Kepirce	Çiçeklü	-	-	Çubuk	-	27	Çubuk	58
Hamzalu	Gemerek	-	-	Çubuk	40	70	Çubuk	80
Kızılca Kışla diğer	Karaca Alilü	-	-	Çubuk	12	23	Çubuk	123
Baş Kışla	Hisar Beylü	-	-	Aliki	50	74	Aliki	174
Çağatayoğlu	Hisar Beylü	-	-	Aliki	12	21	Aliki	54
Ramazanlı	Hisar Beylü	-	-	Aliki	20	28	Aliki	54
Subaz Kilise	Hisar Beylü	-	-	Aliki	4	15	Aliki	28
Yunus Abdal Kışlası	Hisar Beylü	-	-	Aliki	20	35	Aliki	35
Söğüdcük	Hisar Beylü	-	-	Aliki	8	11	Aliki	37
Has-Bek	Hisar Beylü	-	21	Aliki	40	62	Aliki	148
Karga Dalı	Hisar Beylü	-	-	Aliki	-	25	Aliki	45
İn Kışla	Hisar Beylü	-	-	Aliki	25	35	-	-
Er-Bek	Hisar Beylü	-	7	Aliki	20	28	-	-
Gazi Köyü	Hisar Beylü	4	6	Aliki	12	38	Aliki	100

²⁴ BOA TD 155’de Çiçeklü Cemaatinin mezraası olarak geçmekte olan Donuz Deresi, BOA TD 315, s. 594’de ise, Çubuk Nahiyesinin bir mezraası olarak kaydedilmiştir. Ancak raiyetsiz ibaresi düşülmüştür. KKA TD 30, s. 194/b’de aynen bir öncekinde olduğu gibi raiyetsiz olmakla birlikte Çiçeklü Cemaati ziraat etmektedir.

Mezraa Adı	Yerleşime açan Cemaat-TD, 155-1530	H	N	Bağlı olduğu Nahiyeye TD, 315-556	H	N	Bağlı olduğu Nahiyeye TD, 30-31-1576	N
Yağluca Göl	Hisar Beylü	-	-	Mezra	-	-	Aliki	18
Bey Ağca Han	Hisar Beylü	-	-	Aliki	18	27	Aliki	42
Çanakçı	Hisar Beylü	70	82	Aliki	29	41	Aliki	64
Kemal Fakihlü	Hisar Beylü	-	-	Aliki	13	18	-	-
Denden	Emlak	38	41	Emlak	70	131	Emlak	189
Burhan	Emlak	-	-	Emlak	40	82	Emlak	183
Ağca Şehir	Emlak	4	17	Emlak	30	50	Emlak	95
Tekmen	Danişmend-lü	8	10	Emlak	-	23	Emlak	63
İğdelüce	Kızılkocalu	-	-	Emlak	15	22	Emlak	47
İncügin	Kızıl Kocalu	-	-	Emlak	30	61	Emlak	168
Pınarbaşı	Tacirlü	-	-	Emlak	40	83	Emlak	126
Ala Kilise	Kızılkocalu	-	-	Emlak	15	26	Emlak	79
Hızır Bey	Hamzalu	-	66	Emlak	-	166	Emlak	301
Sarı Abdal	Ali Beylü	-	-	Emlak	-	55	Emlak	52
Kaldırok Kış-lası	Ali Beylü	-	-	Emlak	8	14	Emlak	61

Tablodan da anlaşılacağı üzere, Bozok sancağında I. Tahrirde bulunan 604 mezraadan 96'sı daha sonraki tahrirlerde köye dönüşmüştür. Bu rakam I. Tahrirdeki mezraa oranının yaklaşık % 16'sına tekabül etmektedir. Bu mezraalardan sadece 5 tanesine son tahrirde tesadüf edilememiştir. Bunların haricindeki mezraalar ise istikrarlı bir şekilde son tahrire kadar gelmiştir.

Sancak genelinde mezraalar, konar-göçer kabile ve cemaatlerin geçici olarak yerleştikleri, kışlak olarak tâbir edilen yerlerdir. Yukarıda oransal olarak ifade edildiği üzere bu yerleşim yerleri zamanla daimi yerleşme merkezleri olan köylere dönüşmüştür.²⁵ Buna sebep olarak, hem fiziki şartların zorlaması hem de nüfus yapılarında meydana gelen yükselme trendi gösterilebilir. Ancak yüz yılın başından itibaren iskan için tercih edilen yerlere bakıldığında bu yerlerin ziraat yapmak için zaten elverişli yerler olduğu görülmektedir. Bu cümleden olmak üzere, konar-göçer grupların bilinçli olarak ziraat hayatına mütemayıl bir çizgi takip ettikleri söylenebilir.

Kırşehir sancağında ise incelediğimiz ilk iki tahrir (1485-1530) arasında mezraa oranında önemli bir artış söz konusu iken, üç köy II. Tahrirde yer

²⁵ BOA TD 155, s. 28 1530'da Kızıl Kocalu Kabilesine mensup Alma Hacılı Zir ve Alma Hacılı Bala Cemaati aynı adla anılan mezraayı kurarak 110 nefer ile burada ziraat etmeye başlamıştır. 1556'da ise, Bu mezraalar Baltı Nahiyesinin iki ayrı karyesi olarak görülmektedir. Alma Hacılı Zir Karyesinin, 60 Hânesi ve 110 neferi var iken, BOA TD 315, s. 28, Alma Hacılı Bala Karyesinin 70 Hâne ve 101 Neferi vardır. BOA TD 315, s. 30. 1576'da ise, her ikisinin de nüfuslarında önemli artışlar olmuştur. Alma Hacılı-yı Zir yeni kurulan mahallesi ile birlikte 177 nefere ulaşırken (KKA TD 31, s. 18/a), Alma Hacılı Bala ise, mahallesi ile birlikte 195 nefere yükselmiştir (KKA TD 31, s. 19/a).

almamıştır. I. Tahrirde 91 olan mezraa sayısı II. Tahrirde 714’e çıkmıştır. III. Tahrirde ise mezraa adedi 31 adet gerileyerek 683’e düşmüştür. 37 mezraanın III. Tahrirde köye dönüştüğü tespit edilmekle birlikte Kırşehir Sancağında son tahrir itibariyle yerleşik hayata geçişin hız kazandığı söylenebilir. Köy sayısı ise I. Tahrirde (1485) 13 iken II. Tahrirde (1530) 10’a gerilemiştir.²⁶ Bu tahrirde Kırşehir, Bozok’a bağlı bir kaza durumundadır.²⁷ III. Tahrirde ise köy sayısı 752’ye yükselmiştir.²⁸ I. Tahrirde yer alan 13 köyün ekinlikleri dışında yaklaşık 82 adet mezraa konar-göçer cemaatlerin ekinlikleri olarak geçmektedir.²⁹ Örneğin, Varsak, Uç Bey, Gözlü, Varsak Gözlü, Karabaşlı, Köşker, Beğendik, Todurga, Aşır, Okçu Mehmed, Göncler, Ahtaracı, Babaş, Süleymanlı, Mir Bey, Yahyalı, Çanakçı, Bayramlı, Şahne, İlyaslı, Dokuz, Barak, Kız Kapan, Tat, Saru Kocalu, Çungar, Kara Kocalu, Kaman, Kabaklı, Gökçe Dünderli, Kırk Hacılı, Konur, Eyne Kocalu, Eynellü (İnallu) Bulgarlı, Çakırlı, Alpi, Karkın, Yıvalı, Kırıklı, Cemillü, Baş Kesen, Kuştemür, Uzun Yusuf, Hacı Bayezidli, Bıçağı Uzun, Salur,³⁰ gibi cemaatler, bölükleri ile birlikte mezraalarda mütemekkin olup, ziraat yapmışlardır. II. Tahrirde (1530) anılan cemaatler ilk tahrirde olduğu gibi mezraa ağırlıklı bir yerleşim biçimini benimsemişlerdir.³¹ Son tahrire gelindiğinde ise, tabloda görüleceği üzere, Kırşehir merkez Kazasında 15 tane, Hacı Bektaş nahiyesinde 12, Süleymanlı nahiyesinde 4, Konur nahiyesinde 1, Dinek nahiyesinde 1, Gün Yüzü Nahiyesinde 1 ve Çiçek Dağı nahiyesinde, 3 olmak üzere toplam 37 adet köye dönüşen mezraa bulunmaktadır.

²⁶ I. Tahrirde (1485) yer alan Hacim nd. Kara Öyük, Mucur, Cemele, Yenice, Kızılca, Göynük, Kocacı, Selmisenk, Orta Köy ve Haydari Köyleri; II. Tahrirde (1530) de yer alırken Na’alger ve Denalende köylerine tesadüf edilememiştir. Bazarcık Öyük Köyü, Beydik Cemaati’nin mezraası olarak geçmektedir (998 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 675). Bu köylerden Na’alger ve Denalende Köyleri III. Tahrirde (1584) yer almazken Bazarcık Öyük Kırşehir Kazasına tâbi bir köy olarak karşımıza çıkmaktadır (KKA TD 139, s. 37/b). Diğer iki köyün son tahrire ulaşmamaları, nefer sayılarının düşük olması yüzünden olabilir.

²⁷ Belgede “Kaza-i Kırşehri tâbi-i Bozok”, (998 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 644).

²⁸ III. Tahrirde (1584) köy sayısındaki artışın sebebi, konar-göçerlerin yerleşik hayata geçmeleri yanında anılan tarihte Kırşehir’in müstakil bir sancak haline gelerek; başta merkez Kırşehir olmak üzere Hacı Bektaş, Süleymanlı, Konur, Günyüzü, Dinek, Keskin ve Çiçek Dağı adlarıyla bilinen sekiz nahiyesinin ihdas edilmesidir. Daha sonraki tarihlerde de inceleme dönemimizdeki bazı mezraaların köye dönüşerek köy sayısının artmasına sebep olduğu anlaşılmaktadır. Mesela aşağıdaki tabloda zikredilen Çoğun, Akpınar ve Başköy mezzaraları 1841’de kendilerine mahsus mezzarası olan karyeler olarak zikredilmektedir. Bkz. (Güneş 2015: 315, 355, 372).

²⁹ BOA TD 19, s. 291: “Cemaat-i Varsak Bölük-i Sarsal Kethüda, Mezraa-i Araklı Öyüğü”.

³⁰ BOA TD 19, s. 284-336.

³¹ Bu tahrirde 115 cemaat bulunmakla birlikte bu cemaatlerden Talakçı, Ak Sakal, Okçu, Edügi, Yaycılar, Todurga, Kara Kocalu, Toklu Gömen, Sarsallu, Beydik, Uz Kişi, Uç Beyi gibi Cemaatler Varsak Kabilesine tâbi olarak kaydedilmiştir (998 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 644-682).

Mezraa	Yerleşime açan Cemaat-TD 19- 1485	H	N	Bağlı olduğu Nahiye TD, 139-1584	N
Akpınar	Yahşihanlu	-	29	Kırşehir-Merkez	32
Taş Ahur	Aksakal	-	4	Kırşehir-Merkez	37
Tırar	Todurga	-	35	Kırşehir-Merkez	92
Büğdüz ³²	Vakf-ı Aşık Paşa	-	-	Kırşehir-Merkez	22
Kara Yusuf	Okçu Mehmed	-	14	Kırşehir-Merkez	81
Dört Ağıl	Aşır	-	24	Kırşehir-Merkez	21
Varsala-Karsala	Cemele Karyesi	-	-	Kırşehir-Merkez	29
Çoğun	Cemele Karyesi	-	-	-	-
Büyük Çoğun	Uzun Yusuf	-	-	Kırşehir Merkez	42
Küçük Çoğun	Kuştemür	-	-	Kırşehir-Merkez	49
Gökçe Özlü	Öz Yar	-	-	Kırşehir-Merkez	54
Turasan	Talakçı	-	12	Kırşehir-Merkez	76
Ağca Şehir Öyüğü	Süleyman Fakih	-	39	Konur	3
Baş Köy	Kuru Göllü	-	-	H. Bektaş	12
Araklu Öyük	Varsak	-	129	Kırşehir-Merkez	32
Ağca Ağıl	Kara Balı	-	29	Süleymanlı	13
Gökçe Öz	Kuru Göllü	-	-	Kırşehir-Merkez	54
Ağca İn	Kuru Göllü	-	-	H.Bektaş	96
Mikail Hisarı	Selimler	-	21	H.Bektaş	64
Yassıca nd. Ağca İn ³³	Kuru Göllü	-	-	H.Bektaş	25
Ulye ³⁴	Kuru Göllü	-	-	H.Bektaş	62
İki Kuyu	Kuru Göllü	-	-	H. Bektaş	17
Cuca (Çuca)	Kuru Göllü	-	-	H.Bektaş	29
Hatip	Kuru Göllü	-	-	H.Bektaş	58
Yassı Öyük ³⁵	Kuru Göllü	-	-	H.Bektaş	18
Alın Pınarı	Öz Yar(Öz Bar)	-	-	H. Bektaş	16
Yenice	Kuru Göllü	-	-	Kırşehir-Merkez	20

³² BOA TD 19, s. 289: "Mezraa-i Büğdüz, nısf malikane Zaviye-i Aşık Paşa"; KKA TD 139, s. 31/b: "Karye-i Büğdüz iki bölük oturular Karabaşlı Cemaati mütemekkindir. Malikane, Vakf-ı Zaviye-i Ahi Evran ve nısf-ı aher Vakf-ı Aşık Paşa divani tımar tâbi-i Kırşehri".

³³ BOA TD 19, s. 331: "Mezraa-i Yassıca nd. Ağca İn, malikane Şeyh Süleyman" KKA TD 139, s. 77/b: "Malikane Vakf-ı Zaviye-i Şeyh Süleyman tâbi-i Hacı Bektaş, yüzde pare yörükleri mütemekkinlerdir. Hukuk-i şer'iyelerin hassa arz, rüsumların has eminlerine eda ideler."

³⁴ BOA TD 19, s. 331: "Mezraa-i Ulye tâbi-i Kırşehri"; KKA, TD, 139, s. 85/a: "Malikane vakf-ı Zaviye-i Şeyh Süleyman tâbi-i Hacı Bektaş".

³⁵ BOA TD19, s. 331: Kuru Göllü Cemaati ziraat ederken, KKA, TD, 139, s. 85/a: "Kara Eyüplü Cemaati mütemekkinlerdir. Karye-i mezbure ahalisi tahrir-i cedide gelmeyip, atikden nakl olunmuşlardır. Tâbi-i Hacı Bektaş" kaydı yer almaktadır.

XVI. Yüzyılda Bozok, Kırşehir ve Niğde’de Köye Dönüşen Mezraalar

Mezraa	Yerleşime açan Cemaat-TD 19- 1485	H	N	Bağlı olduğu Nahiye TD, 139-1584	N
Üç Ağıl	Kızıl Öz	-	-	H.Bektaş	104
Kızılören nd. Kızıl-ağıl	Özbar	-	-	H. Bektaş	42
Girne (Kirne) ³⁶	Özbar	-	-	Kırşehir-Merkez	83
Üç Kilise	Kızıl Öz	-	-	Çiçek Dağ	64
Çavundur	Kızıl Öz	-	-	Çiçek Dağ	38
Durdu Halife	Kızıl Öz	-	-	Çiçek Dağ	19
Hımar	Kızıl Öz	-	-	Dinek	22
Yazı Pınarı	Kızıl Öz	-	-	Gün Yüzü	7
Halil Şem-seddin ³⁷	Kızıl Öz	-	-	Süleymanlı	29
Kızıl Hi-sar ³⁸	Kızıl Öz	-	-	Süleymanlı	64
Ağca Şehir	Kızıl Öz	-	-	Süleymanlı	113

Tablolardan da anlaşılacağı üzere, I. Tahrirde (1485) 91 olan mezraadan 37 adedi köye dönüşmüştür. Bu durumda I. Tahrir baz alındığında yaklaşık olarak % 41 civarında bir mezraa grubu köye dönüşmüştür. Son tahrirde mezraalar köylerle birlikte kaydedilmemiştir. Her nahiyenin sonunda tâbi olduğu nahiye ile birlikte, ziraat eden ahali zikredilerek doğrudan hasılı kaydedilmiştir.³⁹ I. Tahrirde bir kısım mezraaların malikane gelirleri Caca Bey Medresesi, Şeyh Süleyman zaviyesi, Ahi Evran zaviyesi, Aşık Paşa zaviyesi gibi zaviyelere aktarılmıştır. Yüzyılın sonunda bu mezraalar köy haline gelmiş olmakla birlikte gelirleri anılan kurumlara aktarılmaya devam etmiştir⁴⁰. Tablolarda da belirtildiği üzere, Yassıca nd. Ağca İn, Ulye, Girne (Kirne)

³⁶ BOA TD 19, s. 332 'de "Ağcalı mütemekkindir" kaydı yer alırken, KKA, TD, 139'da "Ağcalı Cemaati mütemekkindir. Malikane Vakf-ı Zaviye-i Şeyh Süleyman divani tımar tâbi-i Kırşehri" ibaresi kaydedilmiştir

³⁷ BOA TD 19, s. 332, KKA TD 139, s. 127/b. Belgede "Malikane Vakf-ı Zaviye-i Hacı Bektaş tâbi-i Süleymanlı" kaydı yer almaktadır

³⁸ BOA TD 19, s. 332, KKA TD 139, s. 115/a. Belgede "Malikane Vakf-ı Zaviye-i Hacı Bektaş tâbi-i Süleymanlı" ibaresi yer almıştır.

³⁹ Mezraa-i Kızılca Kışla Hasan Hacılı ve Alparlı ziraat eder. Hasıl: 322, Tâbi-i Keskin (KKA TD 139, s. 242/a). Mezraa-i Sorkun Köşkerlü Cemaati ziraat eder, Hasıl: 500, Tâbi-i Keskin (Aynı defter, s. 242/a). Mezraa-i Zekeriya Viranı, Ulaklı Cemaati ziraat eder. Hasıl: 500, Tâbi-i Keskin (Aynı defter, s. 242/a). Mezraa-i Bağcacık, Yörük taifesinden Sarı Hasan ve Saklı Cemaati ziraat eder tâbi-i Kırşehri (Aynı defter, s. 53/b).

⁴⁰ Sonradan köye dönüşen bazı mezraaların gelirlerinden bir kısmının mezkur zaviye vakıflarına tahsisinin 19. yüzyıl ortalarında da devam ettiği görülmektedir: "Karye-i mezkûrun (Çoğun) mezraası iki sehm itibarıyla bir sehmî zâviye vakfı ve diğer sehmî mâlikâne kaleminden idüğü" Bkz., (Güneş 2015: 315). "Karye-i mezkûrun (Başköy) mezraası üç sehm itibarıyla iki sehmî Eşkinci Timarı kaleminden ve bir sehmî Şeyh Süleyman Velî evkâfından idüğü" Bkz., (Güneş 2015: 372).

ve Halil Şemseddin köylerinin malikâne gelirleri Şeyh Süleyman zaviyesine, Ağca Şehir köyü ise Hacı Bektaş zaviyesine aktarılmıştır.

Bu mezraaların dışında ilğimizi çeken bir hususda 1520’de Bozok Bölgesinde tespit ettiğimiz “yüzdecıyan” (Gündüz 2005: 41) grubuna mensup Beş Bıçaklı ve Avşar⁴¹ Cemaatlerinin 1584 tahririnde kendi adları ile Kırşehir sancağına tâbi Keskin nahiyesinde kurmuş oldukları köylerdir.⁴² Kanaatimizce 1520’de anılan cemaatler Bozok bölgesine yerleşmiş ancak 1556’da yapılan Bozok bölgesinin tahririnden önce Kırşehir Sancağı içerisindeki “Dinek Keskini” adı verilen bölgeye yerleşmiştir. Dinek Keskini, bugün Kırıkkale il hududu dahilinde bulunan Dinek Dağının güney batısına düşen bölümdür (Metin 1997: 7). Günümüzde de Beşbıçak ve Avşar (Büyük Avşar ve Küçük Avşar) köyleri Dinek Dağının güney batısında yer almakta olup, Kırıkkale iline bağlı bulunmaktadır.

Niğde Sancağında köye dönüşen mezraalar ise aşağıdaki gibidir.

Mezraa Adı	Yerleşime açan Cemaat-TD, 42-1500	H	N	Bağlı olduğu Nahiye TD, 455-1518	H	N	Bağlı olduğu Nahiye-TD, 135-1584	
Okçu	Okçu	-	-	Bor	73	99	Bor	124
Kamışlı	-	-	-	Şamardı	-	8	Şamardı	25
Salur	-	-	-	-	-	-	Melikübi	48
Avşar	-	-	-	-	-	-	Melikübi	35
Köselü Öyük	-	-	-	Şamardı-mez	-	-	Şamardı	24
Ağca Şehir	-	-	-	Şamardı-mez	-	-	Şamardı	35
Ağca Şehir diğer	-	-	-	Develi-mez	-	-	Develi	47
Sultan Pınarı	-	-	-	Develi-mez	-	-	Develi	229
Yenice ve Karaca Viran	-	-	-	Karahisar-mez	-	-	Karahisar	-
Ağca İn	-	-	-	Karahisar-mez	-	-	Karahisar	65

⁴¹ BOA TD 155, s. 171-172: “Kabile- i Mes’udlu an Cemaat-i Avşar, Avşar-ı Bala ve Avşar- ı Zir (Büyük ve Küçük Avşar) ve Yunus Fakih Mezraaları Avşar Cemaati tarafından ziraat edilmektedir”. KKA TD 139, s. 236/a-b: “Keskin Nahiyesine tâbi Avşar-ı Zir Karyesi halkı 42 nefer ile bu köyde mukim olmakla birlikte Avşar-ı Bala Karyesi ise iki bölük halinde yapılanmış birinci bölük 83 nefer, ikinci bölük ise, 6 nefer ile mütemekkin olmuşlardır”.

⁴² BOA TD 155, s. 158: Mesudlu Kabilesine tâbi Beş Bıçaklı Cemaati yüzdecıyan grubuna dahildir. 1520’de Beş Bıçaklı Mezraasını kurarak burasını Kışlak olarak kullanmaya başlamışlardır. KKA TD 139, s. 226/b (1584)’te ise anılan cemaatin Kırşehir’in Keskin Nahiyesinde bu mezraayı köye dönüştürerek 122 nefere ulaştığı görülmektedir. Belgede “Karye-i Beş Bıçak ahalisi yüzde pare taifesinden olmağın hukuk-ı şer’aların hassa arz rüsumların havass-ı hümayuna eda ideler” kaydı düşülmüştür.

XVI. Yüzyılda Bozok, Kırşehir ve Niğde’de Köye Dönüşen Mezraalar

Mezraa Adı	Yerleşime açan Cemaat-TD, 42-1500	H	N	Bağlı olduğu Nahiye TD, 455-1518	H	N	Bağlı olduğu Nahiye-TD, 135-1584	
Yakacık	-	-	-	Karahisar-mez	-	-	Karahisar	-
Künbed	-	-	-	Karahisar-mez	-	-	Karahisar	48
Yukarı Kavak	-	-	-	Karahisar-mez	-	-	Karahisar	36
Kozluca	-	-	-	Karahisar-mez	-	-	Karahisar	-
Depecik Ağıl	-	-	-	Karahisar-mez	-	-	Karahisar	55

Niğde Sancağında mezraa-köy oranlaması Bozok ve Kırşehir Sancaklarına nazaran daha uyumludur. İlk tahrirden son tahrire kadar gerek mezraalar ve gerekse köyler kademeli bir şekilde artmıştır. I. Tahrir (1500) ile II. Tahrir (1518) arasında mezraa oranlaması bakımından %140’lık bir artış söz konusu iken, bu artış köylerde % 150’yi bulmaktadır. Aynı şekilde II. (1518) ile III. Tahrir(1584) arasında mezraalar % 163 oranında artarken, köyler % 165’e varan bir artış sergilemiştir. Niğde sancağındaki bu dengeli artışın sebebi, yüz yılın başından sonuna kadar olan dönemde köylerle mezraaların artış oranlarını korumuş olmalarıdır. Bununla birlikte incelediğimiz tahrir defterlerinde sancaktaki köye dönüşen mezraa oranları Bozok ve Kırşehir sancaklarına oranla oldukça düşüktür.⁴³ Tablodan da anlaşılacağı üzere

⁴³ BOA TD 42, s. 65 (1500); Okçu, Niğde Kazasına tâbi bir mezraadır. BOA TD 455, s. 675 (1518)’de 73 hâne ve 99 nefer ile Bor Kazasına tâbi karyedir. KKA TD 135, s. 1112/b (1584) te ise, 124 nefer ile yine Bor Kazasına tâbi bir karye olarak karşımıza çıkmaktadır. BOA TD 42, s. 31 (1500) Kamlı Mezraası Niğde Merkez Kazasına tâbi bir mezraadır. Belgede “Mezraa-i mezbureden Seydi Salih Zaviyesinde ayende ve revendeye hizmet iderler imiş ve mezraa-i mezburenin hasılı kadimü’l eyyamdan zaviye-i mezburede sarf olunagelmıştır. Elllerinde şehzade den ve Sultan Mustafa’dan ve Cem Sultandan ve Karamanoğlu’ndan mektuplar var deyu defter-i köhnede masturdur. Ber karar-ı sabık-ı mukarrer resm-i çift ve bennak alınmaz. Bu mezraada birisi şeyh olmak üzere toplam 17 nefer vardır. BOA TD 455, s. 715; (1518)’de Şamardı Nahiyesine tâbi 3 nefer Cemaat-i Dervişan ve 5 nefer salih hizmetkeran bulunmaktadır. Belgede “Nahiye-i Şamardı malikane ve divani karye-i mezbure Vakf-ı Zaviye-i Seyyid Salih der Karye-i mezbure ber mucib-i defatir-i sabık ve mukarrernâme-i İbrahim Bey, Salih neslinden olan dervişler zaviye-i mezburda hizmetkar olan eşhaslar kimesneye raiyyet olmayub, burada hasıl olan Ali ile, Zaviye-i mezburda ayende ve revendeye hizmet idüb, kadimden böyle olagelmışler divani ve malikaneye sarf olunur” kaydı düşülmüştür. KKA TD 135, s. 73/b (1584)’te Kamlı Şamardı Nahiyesinin karyesi konumundadır. 25 neferi vardır. Bu neferden 18’i seyyidlik iddiasında bulunmaları sebebi ile nakibü’l eşrafa sorulmuştur. BOA TD 42, s. 101(1500)’de Melikübi Nahiyesine tâbi bir mezraa olan Salur, yüzyılın sonunda Budaklu Cemaatinin 48 nefer ile mütemekkin olması ile karye olmuştur. KKA TD 135, s. 33/a . Yine Aşar 1500’de Melikübi Nahiyesinin mezraası iken (Aynı defter s. 101), yüzyılın sonunda Budaklu Cemaatinin 35 nefer ile mütemekkin olmasından sonra, Karye olmuştur. KKA TD 135, s. 36/b (1518)’de Şamardı Nahiyesinin mezraası olan Köselü Öyük, BOA TD 455, s. 715, yüz yılın sonunda Karyeye dönüşmüştür. KKA TD 135, s. 77/b, Nefer: 24, ... 1518’de Kırıklı

toplam 17 mezraa son tahrirde köye dönüşmüştür. Devamlılık açısından bakıldığında Niğde sancağındaki mezraalar diğer sancaklarda bulunan mezraalara oranla daha istikrarlı görülmektedir. I. Tahrirde (1500) bulunan mezraaların bir kısmı sonraki tahrirde tâbi oldukları köylerin yanında görülmemektedir. Bu durum ilk etapta bu mezraaların kaybolduğu izlenimini uyandırmaktadır. Ancak, muhtemelen idarî taksimattan kaynaklanan yeni yapılanmadan dolayı başka nahiyeye ve onlara tâbi köylerde bu mezraalara tesadüf edilmektedir.⁴⁴ Niğde Sancağında da diğer sancaklarda olduğu gibi mezraaların işlevsel yapısının belirlenmesinde konar-göçer grupların etkisi büyük olmuştur. Zamanla yerleşme ihtiyacı hisseden anılan gruplar, yaşama şartları iyi olan toprakları buldukları zaman yerleşik hayatın cazibesi ile yerleşmeye başlamışlardır (Orhonlu 1987: 35). Yerleşme mahallerinden çoğunun yaylak-kışlak yerleri olduğu dikkat çekicidir. Örneğin yüz yılın başında mezraa olan Salur ve Avşar yüz yılın sonunda Budaklu Cemaatinin yerleşmesi ile, köy konumuna gelmiştir. Yine yüz yılın başında mezraa olan Ağca Şehir (Şamardı Nahiyesine tâbi) yüzyılın sonunda Kırıklı cemaatinin etkisi ile köy olmuştur. Ağca Şehir (Develi Nahiyesine tâbi) mezraası ise, Ahmed Beylü cemaati'nin mütemekkin olması ile köy olmuştur. Ayrıca, Sultan Pınarı mezraası: Hızır Hacılı Cemaati; Yenice ve Karaca Viran Mezraası, Yağlı Cemaati, Ağca İn mezraası: Mehmed Fakihlü Cemaati, Yakacık mezraası, Hüseyin Beylü Cemaati, Künbed mezraası, Dünderlu Cemaati Kozluca mezraası, Bahadır Hacılı Cemaati, Depecik Ağıl Mezraası da, İsmetlü ve

---

Cemaatinin ekinliği olup, Şamardı Nahiyesinin mezraası olan Ağca Şehir, BOA TD 455, s. 717, yüzyılın sonunda Karyeye dönüşmüştür. Nefer sayısı 35'tir. KKA TD 135, s. 80/a (1518)'de Develi Nahiyesine tâbi bir mezraa olan Ağca Şehir, BOA TD 455, s. 778 ... yüzyılın sonunda Ahmed Beylü Cemaatinin mütemekkin olduğu karye olmuştur. Nefer: 47, KKA TD 135, s. 311/b. Sultan Pınarı Mezrası da yine 1518'de Develi Kazasına tâbi iken, BOA TD 455, s. 777 yüz yılın sonunda aynı nahiyeye tâbi karye olmuştur. Nefer: 229 (Hızır Hacılı Cemaati mütemekkindir). KKA TD 135, s. 254/b. Karahisar Nahiyesine tâbi Yenice ve Karaca Viran mezraaları 1518'de İsa Hacılı ve Saklu Cemaatlerinin ekinliğidir. BOA TD 455, s. 761, yüzyılın sonunda ise, Yağlı Cemaati mütemekkin olup, karye olmuştur. KKA TD 135, s. 254/b, Karahisar Nahiyesine tâbi.. Ağca İn mezraası 1518'de Yahyalı Kabilesine tâbi Mehmed Fakihlü Cemaatinin ekinliğidir. BOA TD 455, s.760 yüzyılın sonunda ise, Yine Mehmed Fakihlü Cemaatinden 65 nefer mütemekkin olup, karye olmuştur. KKA TD 135, s. 269/a. Karahisar Kazasına tâbi bir diğer mezraa olan Yakacık, Dünderlu Cemaati'nin ekinliği konumundadır. BOA TD 455, s. 760. yüzyılın sonunda ise, Hüseyin Beylü Cemaati mütemekkin olup, karye olmuştur. KKA TD 135, s. 267/b. Aynı Kazaya tâbi bir diğer mezraa olan Künbed mezraası 1558'de Dünderlu Cemaatinin ekinliğidir. BOA TD 455, s. 760, yüzyılın sonunda ise, 48 neferlik bir karye olmuştur. KKA TD 135, s. 255/b. Yukarı Kavak mezraası 1518'de Hüsrev ve Kutbeddin Çelebi'nin tasarrufunda iken, BOA TD 455, s. 760, yüzyılın sonunda Tağar Cemaati 36 nefer ile mütemekkin olup, karye olmuştur. KKA TD 135, s. 258/a. Aynı Kazaya tâbi Kozluca Mezraası 1518'de Karı Kışla ahalisi tarafından ekinlik olarak kullanılmıştır. BOA TD 455, s. 760, yüzyılın sonunda ise, Bahadır Hacılı Cemaati mütemekkin olup, karye olmuştur. KKA TD 135, s. 268/b, Depecik Ağıl mezraası İsmetlü ve Şeyh Ali Oğullarının ekinliğidir. BOA TD 455, s. 761, yüzyılın sonunda ise, 55 neferin ikamet ettiği bir karye olmuştur. KKA TD 135, s. 260/b.

⁴⁴ BOA, TD, 42, s. 65'te bulunan ve Niğde merkez Kazasına tâbi olan Gelinmez, Ürküd, Köselü Öyük, Kızıl Söğüt, Ak Viran, Kanlıcak, Devren gibi mezraalar ikinci ve üçüncü tahrirlerde Şamardı Nahiyesine tâbi Kamışlu, Aşlama, Zakuna ve Eyvani karyelerinin ekinlikleri olarak kaydedilmişlerdir.

Şeyh Alioğulları cemaatleri sayesinde köye dönüşmüştür. Bu mezraalardan Avşar ve Salur Anadolu’ya yapılan ilk Türk iskânının izleri olmalıdır. Çünkü daha öncede belirtildiği gibi mezraa ahalisi boşalmış ziraate elverişli sahalardır. Bu durum Anadolu’ya gelen Oğuz boylarının yeni yerleşmeler kurdukları ancak zamanla buraları da boşaltarak başka mahallere gittiklerini mezraaları yeniden şenlendiren diğer Türkmen oymakları tarafından eski adlarının korunduğunu göstermektedir.

SONUÇ

Sonuç olarak, köy-mezraa oranı dikkate alındığında her üç sancakta da artış oranlarının birbirlerine yakın olduğu görülmektedir. Son tahrirler dikkate alındığında köylerin mezraalara oranla az da olsa bir artma eğiliminde olduğu görülmektedir. Niğde sancağında daha I. Tahrirden (1500) itibaren 110 köy ve bu köylerin ekinliği olarak değerlendirilen 95 adet mezraaya sahip olması diğer sancaklara nazaran Niğde Sancağı’nda yerleşik hayata geçişin daha erken olduğu kanaatini güçlendirmektedir.

Kırşehir ve Bozok sancaklarında ise durum Niğde sancağından farklıdır. Özellikle Kırşehir’in, Güney ve Orta Anadolu’yu birbirine bağlayan yol güzergahı üzerinde bulunması, Bozok Sancağı’nın ise doğudan batıya ve kuzeyden güneye giden yolların buluşma noktasında olması konar göçerlerin her iki sancağa duyduğu ilgiyi artırmıştır. Bu nedenle XVI. yüzyıl boyunca her iki sancak bölgesi Yörük Cemaatlerinin geçiş noktası olmuştur.

Kırşehirde I. tahrirde (1485) 13 olan köy adedi III.tahrirde (1584) 752’ye yükselmiştir. Bozokta ise I. tahrirde (1530) 5 olan köy adedi son tahrirde (1576) 629’a yükselmiştir.

Ancak şunu da ifade etmek gerekir ki, her üç sancakta da köy-mezraa oranının az ya da çok olmasında konar göçerlerin rolü olduğu kadar sancak bölgelerinin coğrafi şartlarının da etkisi olduğu düşünülebilir. Çünkü ovaların az ya da çok olması platolar ve dağlık alanların fazla olması köy sayısının mezraa sayısına göre az olmasına neden olmuş olabilir.

KAYNAKÇA

A- ARŞİV KAYNAKLARI

1.Tahrir Defterleri

a-Başbakanlık Osmanlı Arşivi

1. TD, nr. 155
2. TD, nr. 315
3. TD, 19
4. TD, 42
5. TD, 455
6. TD, 387

b-Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-ı Kadime Arşivi

- 1-2. KKA nr. 30-31

3. KKA , nr. 139

4. KKA, nr. 135

B-YAYINLANMIŞ VESİKALAR

Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü 998 numaralı (937/ 1530)
Vilayet-i Diyar-ı Bekr ve'l Arab ve Zu'l-Kadriyye Defteri icmal defteri

C- ARAŞTIRMALAR

ATALAY İbrahim (1989) "Türkiye'de Kır Yerleşmelerinin Arazi Degredasyonu Üzerindeki Etkileri", Coğrafya Araştırmaları, C. 1, S. 1. s.91-103.

BARKAN Ömer Lütfi (1943) , *XV. ve XVI . Asırlarda Osmanlı İmparatorluğu'nda Zirai Ekonominin Hukukî ve Mali Esasları Kanunlar I, İstanbul,*

ÇINAR Hüseyin- GÜMÜŞÇÜ Osman (2002), *Osmanlıdan Cumhuriyete Çubuk Kazası, Çubuk Belediyesi Yay., Ankara.*

GÜMÜŞÇÜ Osman (2002), *Tarihi Coğrafya Açısından Bir Araştırma, XVI. Yüzyıl Larende (Karaman) Kazasında Nüfus ve Yerleşme, Ankara.*

GÜNDÜZ Tufan (1998) "Kayseri'de Mezraların Köye Dönüşmesinde Konar-Göçer Aşiretlerin Rolü", II. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (16-17 Nisan 1998), Erciyes Üniversitesi Kayseri ve Yöresi Tarih Araştırmaları Merkezi Yay., Kayseri.s. 183-192 .

GÜNDÜZ Tufan (2005) *XVII ve XVIII. Yüzyıllarda Danişmendli Türkmenleri İstanbul.*

GÜNEŞ Mehmet (2015) *3537 Numaralı Kırşehir Nüfus Defteri (1841), Berikan Yay., Ankara.*

İNALCIK Halil (2000) *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarih, C. 1 (1300-1600), Eren Yay, İstanbul .*

KÜÇÜK Levent (2007) *Osmanlı Vergi Hukukunda Avarız Kavramı ve Avarızın İdaredeki Rolü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara.*

KÜÇÜK Levent (2016) "Osmanlı İmparatorluğunda Mekân Organizasyonunun Gerçekleştirilmesinde Avarız Vergilerinin Rolü", Karadeniz Dergisi, Sayı: 32, s. 194-204.

METİN Rafet (1997) *Osmanlı Arşiv Belgelerine göre XVI.yüz yılda Kırıkkale İl Bölgesi (Keskin, Konur, Dinek Nahiyeleri) Basılmamış yüksek lisans tezi, Kırıkkale.*

ORHONLU Cengiz (1987) *Osmanlı İmparatorluğu'nda Aşiretlerin İskanı, İstanbul.*

TANOĞLU Ali (1954), "İskân Coğrafyası Esas Fikirler, Problemler ve Metod", *Türkiyat Mecmuası, C. XI, s. 1-32.*